

Píše Lucie Merhautová

(E*forum, 07. 11. 2018)

Maria Stona (vlastním jménem Maria Stonawski, provdaná Scholz, 1859–1944) byla především na přelomu 19. a 20. století poměrně známou německy píšící básnířkou a spisovatelkou z rakouského Slezska, početnou beletrii publikovala i v meziválečném období. Po druhé světové válce byla připomínána okrajově, zcela zničen byl zámek v Třebovicích (dnes součást Ostravy), který spolu s přilehlým velkostatkem v 60. letech 19. století zakoupil otec Josef Stonawski, zkáze podlehl i rodinný archiv. Odborný zájem o Marii Stonu se probudil až v posledních dvou desetiletích. Žánr časopiseckých studií, slovníkových hesel či konferenčních vystoupení přesáhl v roce 2014 univerzita v Opavě vydáním objevené publikace **Martina Pelce *Maria Stona und ihr Salon in Strzebowitz***, která spisovatelčin život osvětluje v mnoha neznámých detailech a souvislostech, a to díky důkladnému archivnímu průzkumu v Opavě, Ostravě, Brně, Kodani, ve Vídni, v Německu a ve Švýcarsku. Pelcovi se podařilo soustředit množství dopisů různým adresátům (upozorňuje přitom, že i tak jde o zlomek) a korespondence také představuje hlavní pramen (vedle úředních dokumentů a literárních textů), z něhož ve své interpretaci vychází. Nejpřekvapivějším přitom byl objev a obsah takřka 150 dopisů dánskému kritikovi evropského významu Georgu Brandesovi, pozoruhodné jsou však i dopisy spisovatelkám Marii Eugenie delle Grazie, Marii Ebner von Eschenbach či významným autorům, kritikům či redaktorům (mj. Arthuru Schnitzlerovi, Hermannu Bahrovi, Richardu Schaukalovi), místní elitu mezi adresáty zastupuje např. ředitel opavského muzea Edmund Wilhelm Braun. V druhé části publikace se může čtenář začíst do chronologicky řazené komentované edice vybraných dopisů více než dvaceti adresátům z dlouhého časového období 1887–1930 a nechat se oslovit živým stylem inteligentní, zvědavé, vtipné, často prostořeké a emocionální pisatelky.

První část knihy představuje monografickou studii *Maria Stona und ihre Welt*, která vykresluje spisovatelčin život v různých kulturních a literárních souvislostech, snaží se rekonstruovat jednotlivé její přátelské okruhy a jejich historie a prolínání. Klade si otázku významu lokálních kulturních center rakousko-uherské monarchie a jejich spojení s centry většími a velkými, ať prostřednictvím tisku, osobních kontaktů či salonu, který se Stona na svém zámku snažila rozvíjet jako místo setkávání představitelů slezské, rakouské a mezinárodní kulturní elity. Spisovatelka podle Pelce napodobovala život aristokracie, zimní měsíce trávila ve Vídni, letní v lázních či na cestách, zejména díky dobrému železničnímu spojení se pohybovala na ose Vídeň – Třebovice – Berlín, případně mezi Třebovicemi, Opavou a Vratislaví. Svě básně, prózy, fejetony publikovala v mnoha periodikách různého zaměření – od vídeňského konzervativního rodinného listu *An der schönen blauen Donau* (kde mj. v téže době debutoval i Arthur Schnitzler), přes *Neue Freie Presse*, *Troppauer Zeitung* až po

modernistickou *Die Gesellschaft* redigovanou na sklonku 19. století Ludwigem Jacobowskim, s nímž ji pojilo blízké přátelství a který také pobýval na jejím zámku. Pozoruhodnou kapitolu představuje vzdělání a světonázorová orientace, které zvědavé ženě neposkytla školní docházka, nýbrž vychovatelka Valeska Schliephacke a po ní různí duchovní učitelé a rádci, kteří také rozšiřovali její okruh známostí. Mezi nejvýznamnější patřili štýrský filozof a liberální poslanec Bartholomäus von Carneri, zmíněný Brandes či Rudolf Steiner. Maria Stona byla též matkou, která poměrně emancipovaně vychovávala svou dceru Helenu, z níž se stala sochařka - její osobnost byla pro autora objevem a oprávněně upozorňuje na to, že by si zasloužila samostatnou monografii. Prozatím jí věnoval alespoň studii, zabývající se jejím setkáváním s prezidentem T. G. Masarykem v letech 1932-1934 (*Tomáš Garrigue Masaryk a Helena Železná-Scholzová*. In: *Český časopis historický* 114, 2016, č. 1, s. 116-145), časopisecky také vydal a komentoval její korespondenci s Rudolfem Jeremiasem Kreuzem (*Helena Železná-Scholzová - znovuzrozená. Poválečná léta sochařky v dopisech příteli /1946-1949/*. In: *Časopis Slezského zemského muzea: série B*, roč. 63, 2014, č. 2, s. 155-186).

Z hlediska ženské emancipace a tvorby je pozoruhodné, že se Stonou jako s korespondentkou a autorkou se v rostoucí míře setkáváme až po její rozluce s manželem Albertem Scholzem (1850-1905, synem majitele hutí, majitelem cukrovaru v Chropyni, který málem promrhal i třebovický majetek). Období dětství, dospívání a manželství Pelc proto pojednává na základě retrospektivních poznámek a literárních děl - především románu s autobiografickými rysy *Der Rabenschrei* (1907). Literární dílo jistě v detailu dokáže plasticky vystihnout psychologické momenty, atmosféru, které z archivních dokumentů nevyčteme, Pelc však zároveň poukazuje na silné autostylizační prvky v literárních dílech, v korespondenci a ostatně i v životě. Jistě by stálo za to, věnovat se hlouběji otázce, co pro Stonu umění a literární tvorba v různých obdobích znamenaly. Z hlediska recepce je vyzdvížen zejména poměrně pozitivní ohlas autorčiny druhé sbírky *Lieder einer jungen Frau* (1899). Právě recepce nám může ukázat, v jakých rámcích bylo dílo čteno. Otázky estetické a literárněhistorické přitom nelze nechat stranou s tím, že předmětem zájmu jsou dějiny kulturní, a spokojit se přehledem děl. Autor pak nejasně zachází s pojmy literárního kánonu a tradice, s představou centra a okraje a možná zbytečně Stonino dílo marginalizuje. Zatímco kánon je vytvářen institucionálně, tradice se obnovuje a oživuje v interpretacích. A určité čtení by měla monografie o spisovatelce nabídnout, a tak i orientovat čtenáře, který neví, kam si ji zařadit - například v jakém je její psaní vztahu s rakouskými autory a autorkami, s nimiž si koresponduje. Není samozřejmě v moci jednoho badatele a jedné publikace zhodnotit tvorbu tak širokou a zároveň z velké části roztržštěnou v dobovém tisku, práce Martina Pelce nicméně rozhodně přináší spolehlivý a barvitý obrys života ženy, která dokázala v daných historických podmínkách vytvořit určité kulturní centrum, udržet rodinné jmění a zároveň se věnovat sféře společenské, intelektuální, literární i rodinné. Kniha, zřejmě kvůli tomu, že vyšla německy v Česku a měla malou distribuci, nezaslouženě trochu zapadla. Úvodní studie by si zasloužila i české vydání a další zájem o autorku by mohl vyvolat rovněž nový výběr jejích literárních prací - poslední soubor povídek vyšel pod názvem

Dorfgestalten aus dem Vorfeld von Groß-Ostrau v roce 1962 a v češtině ještě v podobě moderního překladu objevena nebyla...

Martin Pelc: *Maria Stona und ihr Salon in Strzebowitz. Kultur am Rande der Monarchie, der Republik und des Kanons*. Opava: Schlesische Universität in Opava, 2014, 295 s.

www.ipsl.cz